

PM 2016:181 RI (Dnr 110-1195/2016)

Hur står det till med den personliga integriteten, delbetänkande av Integritetskommittén (SOU 2016:41)

Remiss från Näringsdepartementet

Remisstid den 15 november 2016

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Som svar på remissen ”Hur står det till med den personliga integriteten” (SOU 2016:41) hänvisas till vad som sägs i promemorian.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård anför följande.

Ärendet

Näringsdepartementet har remitterat delbetänkandet av Integritetskommittén ”Hur står det till med den personliga integriteten”, (SOU 2016:41) till staden för yttrande.

Den 8 maj 2014 beslutade regeringen att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att utifrån ett individperspektiv kartlägga och analysera sådana faktiska och potentiella risker för intrång i den personliga integriteten som kan uppkomma i samband med användning av informationsteknik i såväl privat som offentlig verksamhet. Kommittén har antagit namnet Integritetskommittén och har överlämnat delbetänkandet - Hur står det till med den personliga integriteten (SOU 2016:41).

Remissen finns att läsa i sin helhet på [regeringens hemsida](#).

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, servicenämnden, socialnämnden, trafiknämnden och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret har inte något att erinra mot kommitténs författningsförslag, men anser att utredningen hade tjänat på att något utveckla och belysa även ytterligare ett par områden.

Servicenämnden anser att de insatser som föreslås inom staden för att skydda den personliga integriteten visar på en medvetenhet om de risker som integritetskommittén pekar på i sitt delbetänkande och konkreta åtgärder föreslås för att minska dessa risker.

Socialnämnden delar kommitténs bedömningar i delbetänkandet.

Trafiknämnden delar till övervägande del kommitténs bedömningar och synpunkter avseende risker för den personliga integriteten som en medborgare kan utsättas för.

Utbildningsnämnden finner att rapporten på ett bra sätt identifierat vidden av de fenomen och risker som är förknippade med hot mot den personliga integriteten och instämmer i allt väsentligt i kartläggningens iakttagelser och slutsatser.

Mina synpunkter

Ett allt mer digitaliserat samhälle har många fördelar ur både ett individperspektiv och ett samhällsperspektiv. För den kommunala verksamheten innebär det att med digitala tjänster och teknik kan en del begränsningar som finns i individers liv undanröjas. Till exempel kan trygghetslarm möjliggöra för den enskilda att kunna fortsätta bo kvar hemma istället för att flyttas till ett äldreboende. Men det handlar också om att den enskilde får större utrymme att ha insyn i frågor som berör den.

Men med fördelar uppstår det utmaningar. Därför är delbetänkandet välkommet eftersom kartläggningen och beskrivningen som redovisas i delbetänkandet ger kunskap i den viktiga frågan om personlig integritet. Genomgången av de olika typer av risker som finns för den personliga integriteten med informationssamhället är viktig att belysa, diskutera och möta. Med utgångspunkten att säkerställa att individens rätt till integritet inte försvagas. Ur detta perspektiv hade det varit önskvärt om utredningen hade belyst ytterligare fler områden som till exempel de yngsta barnens rätt till personlig integritet. I övrigt hänvisar jag till vad som anförs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Som svar på remissen ”Hur står det till med den personliga integriteten” (SOU 2016:41) hänvisas till vad som sägs i promemorian.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Stockholm den 27 oktober 2016

KARIN WANNGÅRD

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Remissen – en sammanfattning

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Den 8 maj 2014 beslutade regeringen att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att utifrån ett individperspektiv kartlägga och analysera sådana faktiska och potentiella risker för intrång i den personliga integriteten som kan uppkomma i samband med användning av informationsteknik i såväl privat som offentlig verksamhet. Kommittén har antagit namnet Integritetskommittén och har överlämnat delbetänkandet - Hur står det till med den personliga integriteten (SOU 2016:41).

I betänkandet presenterar kommittén en översiktlig beskrivning av faktiska och potentiella integritetsrisker som var och en av oss utsätts för och som är förknippade med olika företeelser i samhället. Riskerna beskrivs utifrån tre nivåer; viss risk, påtaglig risk eller allvarlig risk för den personliga integriteten. Som exempel på företeelser som är förknippade med viss risk, påtaglig risk respektive allvarlig risk för den personliga integriteten och som är av intresse för kommuners verksamhet nämns myndigheters användning av sociala medier (e-förvaltning) (viss risk), informationsdelning inom och mellan myndigheter (e-förvaltning) och informationsutbyte med enskilda (e-förvaltning) (påtaglig risk) samt brister i myndigheters informationssäkerhet (allvarlig risk). Vad gäller informationssäkerhet och integritet anser kommittén att det finns starka indikationer på allvarliga brister i offentliga verksamheter.

Kommittén lämnar ett författningsförslag om att Datainspektionens uppdrag att följa och beskriva utvecklingen på it-området när det gäller frågor som rör personlig integritet och ny teknik enligt förordningen (2007:975) med instruktion för Datainspektionen, ska utvidgas till att även omfatta de legala förutsättningarna för integritetsskyddet och att myndigheten årligen ska lämna en redovisning om utvecklingen inom området till regeringen. Det föreslås även att regeringen i en årlig skrivelse till riksdagen ska informera om utvecklingen och det aktuella tillståndet när det gäller frågor som rör personlig integritet, informationsteknik och de legala förutsättningarna för integritetsskyddet.

Integritetskommitténs sammanfattande och generella slutsats är att den enskilde – parallellt med den digitala utvecklingen – utsätts för stegvisa försämringar av den personliga integriteten.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, servicenämnden, socialnämnden, trafiknämnden och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 20 september 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att utredningen är relevant och välbehövlig och att de frågor som behandlas i betänkandet är väsentliga i dagens moderna informationssamhälle. Det är viktigt att i den kommunala verksamheten och vid användandet av dagens

informationsteknik beakta den personliga integriteten och att kontinuerligt arbeta med att upprätthålla och vidmakthålla ett tillfredsställande integritetsskydd för såväl medarbetare inom staden som enskilda. Inom staden arbetas det med informationssäkerhet utifrån aspekterna åtkomstbegränsning, tillgänglighet, riktighet och spårbarhet.

Stadsledningskontoret har inte något att erinra mot kommitténs författningsförslag. SLK anser dock att utredningen hade tjänat på att något utveckla och belysa även följande områden.

De allra yngsta barnens rätt till personlig integritet

I inledningen till kapitel 7 i betänkandet framgår att kapitlet är inriktat på skolan. Det är endast i undantagsfall kommittén uttryckligen berör förskolorna (och övriga former av barnomsorg före grundskolan). Kommittén talar dessutom huvudsakligen om *elever*, vilket är ett begrepp som vanligen inte används inom förskolorna, där man i stället talar om *barn*.

Kommittén bedömer bland annat att användningen av digitala läroplattformer och läromedel innebär en allvarlig risk för den personliga integriteten. Även användningen av vissa sociala medier bedömer kommittén i kapitel 13 innebär en allvarlig risk för den personliga integriteten. Det slås fast att risken inte blir mindre vid användning i skolan. Kommittén konstaterar vidare att det i sammanhanget är av betydelse att det rör sig om barns rätt till personlig integritet. Det framgår att barn måste anses som särskilt viktiga när det gäller att skyddas mot otillbörliga intrång i den personliga integriteten.

Stadsledningskontoret instämmer i kommitténs resonemang. Digitala verktyg förekommer i ökad utsträckning även inom förskolornas verksamhet, inte bara i grund- och gymnasieskolorna som behandlas utförligt i utredningen. Även de allra yngsta barnen finns på sociala medier genom bland andra sina föräldrars och förskolors konton.

Offentlig upphandling

En stor andel av de e-tjänster och andra digitala verktyg som offentlig sektor tillhandahåller enskilda personer utvecklas och förvaltas av externa leverantörer efter genomförda offentliga upphandlingar. Det hade varit intressant att få belyst hur upphandlande myndigheter arbetar med att säkerställa den enskildes personliga integritet genom de avtal som upprättas med leverantörerna av digitala tjänster. Om en sådan genomgång inte ryms inom uppdraget hade det åtminstone varit intressant att ta del av kommitténs syn på offentlig upphandling som ett strategiskt verktyg för att värna om den enskildes personliga integritet.

Även den nyligen beslutade dataskyddsförordningens höjda krav på dataskydd anser stadsledningskontoret kan motivera en något mer grundlig genomgång av hur offentlig sektor i dag arbetar med offentlig upphandling i syfte att värna om den enskildes personliga integritet.

Servicenämnden

Servicenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 september 2016 att åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Serviceförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 1 september 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholm stad har en hög ambitionsnivå i arbetet med att digitalisera verksamhet och tjänster till medborgarna. Utvecklingen av e-förvaltningen har pågått under flera år och bland annat resulterat i ett stort antal e-tjänster som underlättar för medborgarna i deras kontakter med staden. Nästa steg i detta arbete pågår och kommer bland annat resultera i en strategi för Stockholm som smart och uppkopplad stad.

Förslaget till strategi är nu på remiss hos nämnder och styrelser och servicenämnden ska yttra sig om förslaget vid sitt sammanträde 2016-09-20. I förslaget till strategi behandlas frågorna om informationssäkerhet och integritet i ett särskilt avsnitt. Där framgår att staden

har en hög medvetenhet om riskerna som den ökade digitaliseringen medför för informationssäkerheten och den personliga integriteten. Härav följer att insatser föreslås för att säkerställa att integriteten vägs mot nyttorna för användaren när det gäller behandling av information.

Förvaltningen anser att de insatser som föreslås inom staden för att skydda den personliga integriteten vid ökad digitalisering, såsom översyn av riktlinjerna för informationssäkerhet, översyn av riktlinjerna för informationsklassning och inrättande av ett råd för integritets- och etikfrågor kopplat till nya digitala lösningar, visar på en medvetenhet om de risker som integritetskommittén pekar på i sitt delbetänkande och konkreta åtgärder föreslås för att minska dessa risker.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 september 2016 följande.

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Reservation anfördes av Frida Johansson Metso (L) och Inga-Lill Persson (L), *bilaga 1*.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 26 augusti 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Välfärdsteknik och digitala tjänster används inom socialtjänsten. Exempel är användning av olika digitala tjänster i form av kognitiva hjälpmedel och trygghetslarm. För den enskilde innebär detta bland annat en möjlighet att bo kvar hemma och ha ett fortsatt aktivt och socialt liv. Av detta följer att användning av välfärdsteknik måste utgå från respekt för individens önskemål och behov.

Det är kommunerna som ansvarar för socialtjänsten. Verksamheter som styrs av socialtjänstlagen (SoL) eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) ska bygga på respekt för den enskildes självbestämmande och integritet. Båda lagarna bygger på frivillighet och förutsätter samtycke från den enskilde.

En kommun kan själv utföra olika tjänster eller genom avtal överlåta till privat aktör att utföra kommunens uppgifter. Till följd av upphandling och införande av valfritetssystem är mångfalden av utförare betydligt större än tidigare. Det medför att känsliga uppgifter inom socialtjänsten hanteras både av kommunen och av olika privata aktörer. Att flera olika aktörer kan vara inblandade i hanteringen av de enskildas uppgifter innebär en ökad risk av bristande informationssäkerhet och ansvarstagande för hanteringen. Detta ställer särskilda krav på säkerhet där personuppgifterna ska handhas på ett tekniskt och juridiskt säkert sätt. Om uppgifterna samordnas mellan flera huvudmän får detta inte leda till ”läckage”, vare sig inom eller mellan huvudmännens system.

Tillgången till relevant information är en förutsättning för en socialtjänst av god kvalitet. Ett säkert och väl fungerande utbyte av information är nödvändigt för att enskilda ska få insatser av god kvalitet i ett komplext system med många inblandade huvudmän och aktörer.

De personuppgifter som hanteras inom socialtjänsten är i allmänhet av integritetskänslig karaktär som exempelvis enskildas privata förhållanden om hälsa och sociala och ekonomiska förhållanden. Då personuppgifterna är känsliga finns allvarlig risk för den personliga integriteten om uppgifterna hamnar i fel händer.

I socialnämndens upphandlingar ställs krav på att uppgifter som rör den enskilde ska hanteras på ett lagligt, tryggt och säkert sätt. Bara berörd personal får ta del av uppgifterna.

Även den enskilde ska få ta del av sin dokumentation. Motsvarande krav ställs på verksamhet som drivs i egen regi. I verksamhetsuppföljningen kontrolleras att kravet på säker hantering av personuppgifter inom och till/från huvudmannen, hur den enskilde får tillgång till utförardokumentationen och vid behov får rättelse av en felaktig uppgift följs.

Förvaltningen delar kommitténs bedömning om att behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och i insatser enligt LSS hör till gruppen allvarlig risk för den personliga integriteten då det handlar om mycket känsliga och närgångna personuppgifter. Personer som är aktuella inom socialtjänsten kan ha av olika skäl, tillfälligt eller varaktigt, svårt att ta till sig och bedöma viss information, vilket minskar den personens redan små möjligheter att påverka användandet av informationen.

Trafiknämnden

Trafiknämnden beslutade vid sitt sammanträde den 22 september 2016 följande.

1. Trafiknämnden beslutar att som svar på remissen överlämna kontorets tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen.
2. Trafiknämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 29 augusti 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Trafikkontoret delar till övervägande del kommitténs resonemang och bedömningar avseende de risker vad gäller den personliga integriteten som en medborgare kan utsättas för. Detta är viktiga frågor som behöver hanteras i en omvärld där den digitala utvecklingen går snabbt. Delbetänkandet är en omfattande kartläggning, analys och genomgång av områden där personuppgifter används digitalt och där det kan finnas risker för intrång i den personliga integriteten. Många av de områden som har kartlagts ligger utanför kontorets verksamhetsområde men berörs eller kan komma att bli berörda av ett antal av de nämnda områdena och företeelserna.

För kontoret är det viktigt att kunna följa med i den digitala utvecklingen utan att åsidosätta den personliga integriteten i de tjänster och lösningar som tas fram. Det är också av vikt att göra en bedömning och avvägning så att inte intrång i den personliga integriteten sker vid införande av nya digitala tjänster såväl som för de befintliga. Bland annat genom ett strukturerat arbetssätt säkrar kontoret en god informationshantering inom gällande lagstiftning. Några exempel på sådant kontoret gör för att säkra god informationshantering är analys och förberedelse av nödvändiga anpassningar för att uppfylla den nya dataskyddsförordningen, informationsklassning av system enligt en definierad metodik och översyn av behörighetshantering.

Kontoret ser fram emot slutredovisningen av uppdraget och de förslag till åtgärder som ska presenteras. En förhoppning är att detta på ett konkret sätt ska underlätta och stödja i den komplexa frågan om digital utveckling, nyttoeffektivisering och hur riskerna för intrång i den personliga integriteten kan minskas.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 22 september 2016 följande.

1. Utbildningsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 31 augusti 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen har fokuserat särskilt på de områden som innebär risker för den personliga integriteten som är förknippade med olika företeelser inom områden för skolan.

Integritetskommittén har bedömt att hanteringen av personuppgifter inom elevhälsan (skolan) och skolfederation (skolan) är förknippade med vissa risker för den personliga integriteten. Utbildningsförvaltningen har dock en avvikande uppfattning om riskerna och syftet med Skolfederation. Den största vinsten med Skolfederation är att personuppgifter, genom användning av standardiserade attribut, kan hanteras på ett kontrollerat sätt. Skolfederation kan rätt använt vara ett sätt att minska eller helt ta bort exponeringen av personuppgifter i tjänster.

Utbildningsförvaltningen är helt enig med kommitténs bedömning av att kameraövervakning (i allmänhet och särskilt beträffande övervakning inomhus i skolan) och informationsdelning inom och mellan myndigheter (e-förvaltning) är förknippade med påtaglig risk för den personliga integriteten. Även digitala lärplattformar och digitala läromedel i skolan, vissa sociala medier (i allmänhet och särskilt beträffande användningen av sociala medier i skolans undervisning), publika molntjänster och big data utgör allvarliga risker för den personliga integriteten.

Det finns också allvarliga brister i informationssäkerheten i offentliga verksamheter. Det finns ett gap mellan den centrala styrningen av informationssäkerheten och efterlevnaden ute i skolorna och att det saknas stöd för hur tillsyn ska bedrivas i komplexa organisationer.

Utbildningsförvaltningen är enig med kommittén om den sammantagna bedömningen där det succesivt förändrade sättet att se på informationsbehandling leder till allt sämre överblick över konsekvenserna av hur våra personuppgifter hanteras. Enskilda individer har mycket små möjligheter att överblicka och påverka hanteringen av de "egna" personuppgifterna och ofta står valet mellan att vara med eller att vara helt utesluten i en tjänst.

Det finns stora risker med kartläggning av barn och ungdomars beteenden i digitala tjänster, då erfarenheterna från skolan kommer att prägla dem för resten av livet. Integritetskommittén talar om att eleverna ges "digitala tatueringar" som följer dem från skolan och genom hela arbetslivet och är omöjliga att tvätta bort.

Utbildningsförvaltningen ser att en stor risk inom skolan är att det saknas lagstöd för den typ av personuppgifter som kan missbrukas. Sekretesskyddet i offentlighets- och sekretesslagen är relativt svagt och det saknas särskild lagstiftning för hanteringen av elevuppgifter, här gäller endast personuppgiftslagen. Även personuppgiftslagen ger ett svagt stöd då elevuppgifter sällan tillhör kategorin känsliga personuppgifter.

Förvaltningen föreslår att utbildningsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen samt att beslutet justeras omedelbart.

Reservationer m.m.

Socialnämnden

Reservation anfördes av Frida Johansson Metso (L) och Inga-Lill Persson (L) enligt följande.

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att som svar på remissen från kommunstyrelsen anför följande:

Det är av största vikt att de som söker stöd och hjälp hos Stockholms socialtjänst kan garanteras att deras uppgifter hanteras med största respekt för sekretess samtidigt som de erbjuds lättillgänglig service. I SOU 2016:41 ligger fokus på hur ny informationsteknik inom bland annat socialtjänsten kan innebära risker. Liberalerna anser att detta är en viktig aspekt, och vår socialnämndsledamot Frida Johansson Metso har också delvis varit med i utredningens arbete (begäran om entledigande 2014-07-30). Vi vill dock understryka att det finns viktiga aspekter kring sekretess och integritetsfrågor som tydligt underlättas av digitalisering och föreslår att socialnämnden kompletterar sitt svar på remissen med följande synpunkter.

Det är en grundläggande rättighet att kunna göra sig förstådd i kontakt med myndigheter. Att personer som inte talar svenska, eller förstår svenska begränsat, alltför sällan ges tillgång till tolk i kontakten med socialtjänsten är mycket allvarligt. En aspekt av detta är att sekretessen riskeras. När anhöriga används som tolkar är det inte möjligt att dölja privata frågor från dem. När papper som skickas hem med beslut behöver läsas på språkkaféer av främlingar för att få översättning sprids personlig information utan kontroll - den som ber om hjälp vet inte före översättningen vad hjälparen kommer få veta.

Liberalerna har motionerat till stadens kommunfullmäktige om vikten av en tolkgaranti i socialtjänsten. I förvaltningslagen § 8 bestäms att en myndighet bör anlita tolk vid behov när en person inte behärskar svenska. Det är inget absolut krav och Stockholm har inga riktlinjer för arbete med tolk. För Liberalerna är en bättre tolkpolitik frihetspolitik: Individen ges reell möjlighet att ta kontroll över sin egen situation och bli självständig. Liberalerna förespråkar en modell med fasta tolkar som, snarare än att hyra per timme, skulle ge bättre tillgång till tolk, och att dessa dessutom ges möjlighet att lära sig de komplicerade system de översätter. Det är dessutom god personalpolitik för tolkarna, eftersom det ger dem en bättre arbetssituation än de har idag, när de stressat springer mellan olika beställare med uppdrag från tolkförmedlingar. Det är också god personalpolitik gentemot Socialtjänstens anställda, då det minskar osäkerhet, missförstånd, stress och den frustration som följer av detta och underlättar relationen med de av stadens medborgare som personalen är inritade på att hjälpa.

Tolk är idag en bristvara, vilket leder till att en rätt till tolk klokt kan kombineras med att e-tjänsterna utvecklas för att underlätta att garantin efterlevs. Exempel på välfungerande e-tjänster finns inom hela staden (utmärkt noterad exempelvis i ärende 13) och teknik möjliggör information på flera språk. Att prioritera bör vara översätta e-blanketter exempelvis för att den enskilde ska kunna förbereda möten eller lämna klagomål, att beslut som meddelas ska göras så skriftligt på det egna språket samt sms-påminnelser på det egna språket inför möten. Detta är en mycket viktig aspekt på integritetsfrågan i digitaliseringens tid.